

مدیریت شهری در کلان شهرها

مؤلف و پژوهشگر:
ولی اله اسماعیلی درکه

اسماعیلی درکه، ولی اله، ۱۳۶۳-	سرشناسه
مدیریت شهری در کلان شهرها/ مولف و پژوهشگر ولی اله اسماعیلی درکه.	عنوان و نام پدیدآور
اصفهان: چشم ساعی، ۱۳۹۵.	مشخصات نشر
۱۰۳ ص.؛ مصور (بخشی رنگی).	مشخصات ظاهری
۱-۴۷-۸۴۱۹-۶۰۰-۹۷۸: ۱۵۰۰۰۰ ریال	شابک
فیفا	وضعیت فهرست نویسی
خدمات شهری - ایران - مدیریت	موضوع
Municipal Services - Iran—Management	موضوع
شهرداری - ایران	موضوع
Municipal government - Iran	موضوع
شهرسازی - ایران	موضوع
City planning - Iran	موضوع
۱۳۹۵ هـ/الف/۵۶/۵۶۹۲ HD	رده بندی کنگره
۹۵۵/۱۲۲	رده بندی دیسی
۴۵۱۲۵۰۷	شماره کتابشناسی

انتشارات چشم ساعی: اصفهان، میدان جمهوری، جنب بانک مسکن، کوچه بنفشه ۲، کوچه استقلال.

۰۳۱۳۳۳۳۸۲۹۲۵

مدیریت شهری در کلان شهرها	عنوان کتاب
ولی اله اسماعیلی درکه	مؤلف
انتشارات چشم ساعی	ناشر
الهام سادات سلجوقیان	طراح جلد
الهام سادات سلجوقیان	ناظر فنی چاپ و تولید
چاپ اول	نوبت چاپ
۱۰۰۰ نسخه	شمارگان
۱۵۰۰۰ تومان	قیمت
۱-۴۷-۸۴۱۹-۶۰۰-۹۷۸	شابک

فهرست عناوین

صفحه

عنوان

۱۷	مقدمه
----	-------

فصل اول

۲۳	مدیریت شهری و مدیریت شهری پایدار
----	----------------------------------

۲۴	مدیریت شهری
----	-------------

۲۷	مدیریت پایدار شهری
----	--------------------

۲۹	شهر
----	-----

۳۰	مدیریت شهر
----	------------

۳۱	توسعه پایدار
----	--------------

۳۲	توسعه پایدار شهری
----	-------------------

۳۲	پیشینه و تاریخچه توسعه پایدار
----	-------------------------------

۳۴	مفهوم توسعه پایدار شهری
----	-------------------------

۳۵	مدیریت یکپارچه شهری
----	---------------------

۳۸	مدیریت شهری سه بعدی
----	---------------------

۳۸	جایگاه مدیریت شهری در نظام برنامه‌ریزی
----	--

فصل دوم

۴۲	وظایف مدیریت شهری
----	-------------------

۴۳	وظایف مدیریت شهری
----	-------------------

۴۴	برنامه ریزی استراتژیک
----	-----------------------

۴۸	تبیین اهداف و راهبردها
----	------------------------

فصل سوم

۵۰	مدیریت شهری در ایران
۵۱	مدیریت شهری در دوران باستان
۵۲	مدیریت شهری در دوران اسلامی
۵۲	مدیریت شهری پس از مشروطیت
۵۳	مدیریت شهری در دوره پهلوی:
۵۳	مدیریت شهری در دوران جمهوری اسلامی:
۵۴	اهداف مدیریت شهری در ایران
۵۵	منابع تشکیل‌دهنده اهداف مدیریت شهری در ایران
۵۵	برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی
۵۶	طرح‌های توسعه شهری
۵۶	طرح جامع شهری
۵۸	طرح تفصیلی شهری
۵۹	قانون شهرداریها
۵۹	عناصر مؤثر در مدیریت شهری در سطح ملی و منطقه‌ای
۵۹	الف) شهرداری
۶۰	ب) وزارت کشور
۶۲	ج) وزارت مسکن و شهرسازی
۶۲	د) سازمان مدیریت و برنامه ریزی
۶۳	عناصر محلی مؤثر بر مدیریت شهری
۶۳	مزایا و معایب مدیریت شهری

فصل چهارم

۶۴	تأثیر مدیریت شهری بر زندگی
۶۵	تأثیر مدیریت شهری بر کیفیت زندگی شهروندان

۶۵	 شهرنشینی و بهداشت محیط
۶۶	 حمل و نقل شهری و سلامت شهروندان
۶۷	 افزایش بار بیماری‌های غیرواگیر
۶۷	 سلامت روان در شهرها

فصل پنجم

۶۹	 شهر و دلبان شهرها
۷۰	 شهر
۷۰	 برنامه ریزی شهر
۷۱	 شهرسازی
۷۱	 مدیریت شهری
۷۲	 طرح ریزی شهری
۷۳	 حقوق شهری
۷۵	 حقوق شهروندی
۷۶	 عوامل ایجاد یک شهر خوب
۷۸	 اتخاذ یک رویکرد استراتژیک
۷۹	 سرمایه‌گذاری برای رشد
۸۰	 تفکر مشتری محور
۸۰	 برنامه‌ریزی برای تغییر
۸۱	 چشم‌انداز منطقه‌ای
۸۲	 انعطاف‌پذیر ماندن
۸۳	 ادغام تفکر زیست محیطی
۸۴	 ایجاد زیرساخت‌های سبز

۸۵	فرصت‌سازی برای همه
۸۶	کلان شهرها
	فصل ششم
۸۸	مدیریت شهری در کلان شهرها
۹۰	مفهوم کلان شهر
۹۱	مشخصات کلان شهرها
۹۲	چالش‌ها و فرصت در مدیریت شهری کلان شهرها
۹۷	پیشنهادهای
۹۸	منابع

شهر مرکز فرصت و محیطی برای ارائه توانائیهای بالقوه انسانی است. تمرکز روزافزون افراد در نواحی شهری و رشد سریع شهرنشینی ناشی از مهاجرت و همچنین افزایش طبیعی جمعیت شهر، مشکلاتی را در ارائه خدمات متناسب با میزان افزایش جمعیت شهر، به وجود می‌آورد که خود به‌عنوان یکی از موانع اصلی اجرای وظایف و ارائه خدمات شهری به شهروندان می‌گردد. این امر توأم با عدم رغبت مردم برای مشارکت در فعالیتهای محروم شهری، که تا حد زیادی ریشه در شیوه نظام اداری متمرکز دارد، از عواملی هستند که توانایی مسئولان را در تامین نیازهای ساکنان شهری با مشکل مواجه می‌سازد. بنابراین، آراکرد مدیریت شهری کارآمد به‌عنوان یک نهاد مدیریتی فراگیر و درگیر با موضوعها، پدیده‌های بسیار گسترده و متنوع شهر و شهرنشینی ضروری است تا نهایتاً دستیابی به توسعه انسانی پایدار در شهر میسر گردد. این مقاله درصدد است تا با ارائه تعریفی از مدیریت شهری، جایگاه آن را در سیستم مدیریت جامعه مشخص کند و با بیان اهداف و راهبردهای این نوع مدیریت، ویژگیها و معیارهای مطلوب سیستم مدیریت شهری را ارائه کند.

شهر به مثابه بخشی از سلسله مراتب سیستم قضایی و تقسیمات سیاسی - جغرافیایی هر کشور براساس شاخصه‌های مختلفی مانند نوع حکومت، مدیریت، سطح

آگاهی، علاقه‌مندی اجتماعی و مشارکت مردم در نظام تصمیم‌گیری و... شکل می‌گیرد. نظام مدیریت شهری با هدف اداره مطلوب امور شهر، سعی دارد، روابط میان عناصر شهری را هماهنگ سازد، به دلیل گستردگی و میان رشته‌ای بودن سیستم مدیریت شهری به مثابه یک سیستم باز، عوامل مختلفی در آن دخالت دارد و بدون شناخت، این سیستم نمی‌توان عناصر و روابط را در جهت اهداف آن تغییر شکل داد، زیرا اثر برنامه‌ریزی، شناخت عناصر سیستم و ایجاد روابط بین آن عناصر است، به نحوی که این مجموعه عناصر در جهت هدف سیستم عمل کنند. بی‌توجهی به اجزاء همچنین عدم کسب روابط و میزان تاثیر هریک از عناصر در نظام تصمیم‌گیری هرگز به یک نظام تصمیم‌گیری مناسب، به‌ر اثر و معطوف به اهداف مطلوب منجر نخواهد شد. نواحی شهری امروزه به نحو بارز به عنوان اساسی‌ترین واحدهای فضایی اقتصاد جهانی مطرح شده‌اند. جوهر اقتصادی شهرها، به گونه‌ای مدیریت آن‌هاست. سه عامل در سنجش اهمیت مدیریت شهری در توسعه، عبارتند از توسعه شهرها ایفای نقش می‌کنند:

- زمینه افزایش شتاب تغییرات اقتصادی،

- تمرکز زدایی و محدود نمودن نفوذ و اندازه حکومت‌های محلی،

- شمایل مهار ناشدنی فقر و محرومیت اقتصادی.

یکی از واکنش‌ها در مقابل این تغییرات مهار ناشدنی فزاینده، بسط دادن تمرکز بر روی مدیریت شهری است. این که یک شهر چگونه اداره می‌شود، برای تعیین موقعیت مطلوب بخش‌های تولیدی آن شهر در بازارهای منطقه‌ای و جهانی ضروری و بنیادین است. اداره بد شهرها اغلب با تورم اقتصادی و هزینه‌های گزاف تحمیلی بر هر دو بخش خصوصی و عمومی اقتصاد آمیخته است. به علاوه، تجربه نشان داده است که سیستم خوب اداره شهر در جهت دادن امکان زندگی خوب در شهر اساسی و ضروری است فقر و حاشیه‌نشینی اقتصادی و اجتماعی، موانع مهم بر سر راه توسعه‌های شهری و ملی هستند. بررسی‌های تجارب جهانی نشان دهنده آن است که ساز و کارهای مدیریت رشد شهری در کشورهای مختلف، با غیر قابل تغییر نشمردن اصول الگوهای عام جهانی تا حد زیادی با شرایط نظام شهری بومی خود وفق یافته‌اند. در عین حال با پرهیز از توسل مطلق به احکام کتاب در فضایی از سایر فرصت‌های حقوقی و مدیریتی در مقیاس سرزمین و شهر جهت مدیریت رشد بهره‌برده‌اند. از نظر جنگ، علاوه بر عوامل فضایی، موضوعات متنوعی همچون ساختارهای اجتماعی، اقتصادی، تصمیم‌سازان (ارگان‌ها، سازندگان و سیاست‌ها)، تصمیمات (اهداف، راهبردها و سیاست‌ها) و نظام‌های تفکیک زمین، روندهای قانونی و... نیز بر رشد شهر تأثیر گذارن می‌گذارند. در میان اندیشمندان کشورمان موضوع «حدود رشد شهری» از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گرفته است.

مسائلی همچون رشد روز افزون جمعیت شهری، شهری شدن جوامع، جهانی شدن و ضرورت پاسخگویی و شهروندمداری، مدیران و تصمیم‌گیران را به سوی بهره‌گیری از روش‌های مطلوب در زمینه مدیریت شهری سوق داده است. مدیریت شهری پارادایم جدیدی در فضای مدیریت و اداره‌ی شهرهاست، که با هدف تقویت شهرها در جهت مدیریت رشد اقتصادی، توسعه انسانی، کاهش فقر و ارتقای حکمروایی محلی ایجاد شده است.

برخی از اندشمندان بر لزوم تصحیح سیاست‌های زمین از طریق تشکیل بانک زمین، تعیین تکلیف حدود اراضی مالک، برداشتن محدودیت‌های قانونی در استفاده از اراضی خارج از محدوده شهرها، تعیین تکلیف کلیه اراضی واقع در محدوده شهرها و پرهیز از بلاتکلیفی آن‌ها تأکید می‌کنند. برخی بر موضوعاتی نظیر توسعه درون‌زا از طریق تعیین تکلیف اراضی رها شده درون شهرها، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و خالی از سکنه را مطرح می‌کنند. برخی بر لزوم برنامه‌ریزی توسعه شهر بدون محدوده تأکید می‌کنند که در فضای سنتی برنامه‌ریزی جامع به شدت با مقاومت روبه‌روست.

اگر برنامه‌ریزی را تصور و طراحی وضعیت مطلوب در آینده و یافتن و پیش‌بینی کردن راه‌ها و وسایل رسیدن به آن تعریف کنیم، آن‌گاه می‌توان برنامه‌ریزی شهری را تعیین روش‌هایی برای ساماندهی بهینه شهر در آینده دانست. تعریف دقیق‌تر برنامه‌ریزی شهری، تأمین رفاه و آسایش شهرنشینان از طریق ایجاد محیطی بهتر، مساعده، آرامش، آسایش، مؤثرتر و دلپذیرتر است. برنامه‌ریزی شهری یک فعالیت زنده و پویاست که علت و یابی آن این است که شهر مانند یک موجود زنده است و مانند یک سیستم عمل می‌نماید که طیف وسیعی از فعالیت‌ها (تمام زندگی شهری) و عملکردهای شهری را پوشش می‌دهد. طبق این تعریف برنامه‌ریزی شهری شامل پنج مرحله اساسی است که پژوهش و شناخت، تعیین اهداف، تعیین راه‌حل‌های ممکن برای دستیابی به اهداف، ارزیابی راه‌حل‌ها و اقدام را در بر می‌گیرد.

هدف سیستم مدیریت شهری به‌مثابه چارچوبی از سیستم حکومتی، اداره امور شهرهاست. و نقشی که دولت برای این سیستم قایل می‌شود تعریف این هدف را روشن می‌سازد. تردیدی نیست که این تعریف، هرچه باشد، هدف سیستم مدیریت شهری در جهت اهداف ملی بوده و با آن همسوست و از کلیات آن تبعیت می‌کند. به‌همین دلیل است که برنامه‌های این سیستم برای ساماندهی امور شهر، به‌طور کلی در چارچوب برنامه‌های کلان و قوانین جاری کشور تدوین می‌گردد و اقدامات این سیستم ناقض مقررات قانونی کشور نیست.

در واقع با توسعه روز افزون شهرنشینی، که از مشخصه‌های بارز زندگی اجتماعی در عصر کنونی است و تأثیر عمیقی بر جوامع انسانی داشته است، متناسب با توسعه شهرنشینی و ظهور کلان‌شهرها، مدیریت شهری نیز به تدریج تکامل یافته است. تغییرات در محیط زندگی شهری چنان شتابی یافته است که متخصصان و صاحب‌نظران در حوزۀ های مختلف را بررسی و مطالعه مستمر، برای غلبه بر مسائل و مشکلات رویاروی شهرها به ویژه کلان‌شهرها وارد نموده است. مطالعات انجام شده حکایت از دو دغدغۀ مدیران و مسئولین شهری برای برنامه‌ریزی پیش‌نگرانه به منظور مقابله خردمندانه با مسائل آتی شهرها و توسعه پایدار و توأم با رفاه عمومی دارد. شهرها به عنوان متراکم‌ترین و پراکنده‌ترین سکونت‌گاه‌های انسانی، در برگیرنده طیف وسیعی از فعالیت‌های بشری هستند که بعد از دوره انقلاب صنعتی به طور بی‌سابقه‌ای در معرض تغییرات گسترده در محیط فیزیکی و به طبع آن در ساختار اجتماعی قرار گرفته‌اند.

شهرهای بزرگ و به ویژه کلان‌شهرها بعنوان موتورهای قدیمی رشد اقتصادی نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصاد ملی بر عهده دارند. امروزه گرایش به رشد پای کلان توسعه در بستر جهانی شدن اقتصاد و توسعه فناوری‌های نوین بنا به ماهیت، فضای کلان‌شهری را ترجیح می‌دهند و رقابت توسعه‌های ملی در چارچوب مناطق کلان‌شهری کشورها خلاصه شده است.